

УДК 351:343.35

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-2\(44\)-499-512](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2026-2(44)-499-512)

Помаза-Пономаренко Аліна Леонідівна доктор наук з державного управління, професор, завідувач науково-дослідної лабораторії з дослідження проблем управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Черкаси, <https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

Тарадуда Дмитро Віталійович к.т.н., доцент, професор кафедри управління діяльністю підрозділів цивільного захисту інституту післядипломної освіти Львівського державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, <https://orcid.org/0000-0001-9167-0058>

БЕЗМІР КОРУПЦІЇ VS. МЕЖІ ЇЇ РОЗВИТКУ

Анотація. Концептуально осмислено корупцію як складну категорію публічного управління, що виходить за межі суто кримінально-правового трактування та набуває інституційного, соціокультурного й управлінського вимірів. Обґрунтовано тезу, що корупція в багатьох державах трансформувалася у структурний елемент функціонування публічної влади, який може сприйматися суспільством як звична управлінська практика, особливо за умов домінування цінностей виживання, низького рівня довіри та слабкості формальних інститутів. Проаналізовано статистичні дані щодо корупційних правопорушень в Україні у 2013–2024 рр., а також виявлено суперечність між зростанням масштабів виявлення корупції й обмеженою ефективністю кримінально-правового реагування, що свідчить про наявність глибших інституційних дисфункцій.

Особливу увагу приділено ціннісному виміру корупції з використанням мапи національних культур Інглегарта – Вельцеля, яка дозволяє пояснити відмінності у рівні суспільної толерантності до корупційної поведінки залежно від домінування традиційних або секулярно-раціональних цінностей, а також орієнтації на виживання чи самопрояв. Показано, що Україна, перебуваючи у зоні цінностей виживання, є структурно вразливою до корупції, особливо в умовах війни, масштабної міжнародної допомоги та післявоєнного відновлення.

Введено категорію «безмір корупції», що інтерпретується як стан інституційної ентропії, нормативної ерозії та управлінського перевантаження, за якого корупційна поведінка стає очікуваною та соціально прийнятною. Натомість межу корупції визначено як критичний поріг, після якого корупція починає підривати базові функції держави, руйнувати довіру до влади та

створювати загрози національній безпеці. Обґрунтовано необхідність переходу від каральної антикорупційної політики до проактивної управлінської моделі.

Ключові слова: публічне управління, антикорупційна політика, антикризові механізми, корупція, безмір корупції, протидія корупції, інститути громадянського суспільства, потенціал інститутів громадянського суспільства, кроскультурний погляд, цінності, суспільний договір.

Pomaza-Ponomarenko Alina Leonadivna Doctor in Public Administration, Professor, Head of the research laboratory for studying management problems in the field of civil protection of the National University of Civil Protection of Ukraine, Cherkasy, <https://orcid.org/0000-0001-5666-9350>

Taraduda Dmytro Vitaliovych, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Management of Civil Defense Units, Institute of Postgraduate Education, Lviv State University of Life Safety, Lviv, <https://orcid.org/0000-0001-9167-0058>

THE IMMENSENESS OF CORRUPTION VS. THE LIMITS OF ITS DEVELOPMENT

Abstract. Corruption is conceptually understood as a complex category of public administration that goes beyond the limits of a purely criminal-legal interpretation and acquires institutional, socio-cultural and managerial dimensions. The thesis is substantiated that corruption in many states has transformed into a structural element of the functioning of public authority, which can be perceived by society as a habitual managerial practice, especially under conditions of dominance of survival values, low level of trust and weakness of formal institutions. Statistical data on corruption offenses in Ukraine in 2013–2024 are analyzed, and a contradiction is revealed between the growth in the scale of corruption detection and the limited effectiveness of criminal-legal response, which indicates the presence of deeper institutional dysfunctions.

Particular attention is paid to the value dimension of corruption using the Inglehart-Welzel map of national cultures, which allows explaining differences in the level of public tolerance for corrupt behavior depending on the dominance of traditional or secular-rational values, as well as the orientation towards survival or self-expression. It is shown that Ukraine, being in the zone of survival values, is structurally vulnerable to corruption, especially in conditions of war, large-scale international assistance and post-war reconstruction. The category of “immensity of corruption” is introduced, which is interpreted as a state of institutional entropy, normative erosion and managerial overload, in which corrupt behavior becomes expected and socially

acceptable. Instead, the corruption threshold is defined as a critical threshold after which corruption begins to undermine the basic functions of the state, destroy trust in the authorities and create threats to national security. The need to transition from a punitive anti-corruption policy to a proactive management model is substantiated.

Keywords: public administration, anti-corruption policy, anti-crisis mechanisms, corruption, the immensity of corruption, combating corruption, civil society institutions, the potential of civil society institutions, cross-cultural perspective, values, social contract.

Постановка проблеми. Корупція у XXI столітті перестала бути виключно кримінально-правовою проблемою або девіацією індивідуальної поведінки. Для українців корупція є одночасно болючою й «улюбленою» темою, адже саме цим явищем намагаємося пояснити переважну частину проблем у нашій країні [3, с. 219]. Вирішуємо, що таке корупція, на власний розсуд, але визначення її поняття існує давно, у т.ч. із застосуванням кроскультурного погляду [там само]. Корупція – це прояв національних культур і зловживання довіреною владою задля приватної вигоди [5]. У продовження відзначимо, що в багатьох державах корупція трансформувалася в структурний елемент функціонування публічної влади, набула рис інституційної звички, управлінської рутини та неформального регулятора доступу до ресурсів, рішень і можливостей. У такому вимірі корупція дедалі частіше сприймається не як екстраординарне явище, а як «фоновий шум» управління, до якого суспільство адаптується, з яким співіснує та який апріорі або поступово перестає викликати належний рівень суспільного спротиву (усе залежить від того, чи країна тяжіє до патернів індивідуалізму або колективізму, а також до самовираження чи виживання [6]). Осучаснення корупції породжує фундаментальне наукове питання: чи є корупція безмірною за своєю природою, чи все ж існує певна межа, за якою вона стає руйнівною для держави, управління та суспільного діалогу. Якщо корупція дійсно має межу, то якою є її природа: правовою, моральною, інституційною, управлінською чи соціально-психологічною, і чи здатне публічне управління не лише реагувати на корупційні прояви, а й визначати, відстежувати й утримувати цю межу. У традиційних антикорупційних підходах домінує логіка абсолютизації боротьби: корупція має бути повністю викорінена. Водночас емпіричні спостереження за функціонуванням держав – як демократичних, так і авторитарних – свідчать, що повна відсутність корупції є радше нормативним ідеалом, ніж досяжним станом.

Це не означає легітимації корупції, однак вимагає більш складного, багатовимірного аналітичного підходу до її осмислення в системі публічного управління. Особливої актуальності ця проблематика набуває для України в умовах повномасштабної війни рф, масштабного залучення міжнародної фінансової допомоги, майбутнього поствоєнного відновлення й реалізації

євроінтеграційних зобов'язань і підвищених стандартів доброчесності. У цих умовах корупція стає не лише внутрішньою управлінською проблемою, а й чинником геополітичної довіри до України, критерієм спроможності нашої держави діяти як відповідальний партнер й ефективний реципієнт ресурсів, а не як мета інституту, що викликає ресентимент.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування та реалізації державної політики протидії корупції стали предметом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Таким аспектам, як зміст корупції, приділили увагу О. Акімов, В. Баштанник, Б. Головкін, М. Мельник, Є. Невмержицький, О. Пархоменко-Куцевіл, М. Стародубська, Т. Яровий та ін. Розробка теорій корупції як основи для формування публічно-управлінських рішень стала предметом зарубіжних досліджень К. Вельцеля, О. Вільямсона, М. Гельфанд, М. Грановеттера, Н. Груенендайка, К. Ерроу, Р. Інглегарта, М. Кастельса, Р. Клітгарда, Ж.-Ж. Лаффона, Х. Маркетта, Д. Мартіморта, К. Натансона, Д. Норта, К. Пайффера, Б. Ротенберга, Є. Сільви, Дж. Скотта та ін. Удосконаленню державно-правового регулювання протидії корупції присвятили свої праці О. Бондаренко, О. Василенко, А. Гавриленко, В. Гвоздецький, О. Гречко, О. Дмитренко, Д. Іщук, А. Левчук, О. Лукашук, Я. Маслова, Д. Михайленко, Е. Музичук та ін. Зазначені автори зробили вагомий внесок у дослідження різних аспектів протидії корупції цьому соціально небезпечному явищу в межах державної політики. У той же час, існує необхідність у проведенні наукових розвідок щодо визначення шляхів унеможливлення вияву безміру корупції на вітчизняних теренах за допомогою налагодження суспільного консенсусу.

Постановка завдання. Метою статті є концептуальне осмислення феномену «безміру корупції» та категорії «межі корупції» у площині публічного управління, а також його «проактивної» моделі.

Виклад основного матеріалу. Корупція розглядається як моральне викривлення влади, відхилення від природного або справедливого порядку. Вона постає як антипод доброчесного управління, що неминуче веде до занепаду політичної спільноти. Розвиток інституціональної економіки, політичної науки та теорії публічного управління призвів до суттєвого ускладнення цього бачення. Корупція дедалі частіше аналізується не лише як аномалія, а як функціональний елемент певних управлінських систем, особливо в умовах надмірного регулювання, слабкості формальних інститутів, дефіциту довіри населення до органів влади, низької управлінської спроможності держави [2; 3; 12]. До речі, можна стикнутись із позицією, що передбачає акцентування, з одного боку, на «довірєній владі», а з другого – на місці корупції, яка може існувати не тільки в державних інституціях, а й у бізнесі, ЗМІ та на побутовому рівні [3, с. 219]. У той же час, ця позиція викликає низку зауважень, адже під час дослідження корупції

ключовим поняттям є влада та зловживання нею. Цей термін вказує на естатичність корупції, оскільки єдиним джерелом влади є народ, який здійснює її безпосередньо або через органи влади. Народ не делегує влади бізнесу чи ЗМІ. Безумовно, їхні представники можуть надавати хабарі, схилити посадовців до перевищення службових обов'язків, забезпечувати формування суспільної толерантності до корупції, збільшуючи кількість її виявів. Однак сумнівним виглядає синонімізування вектору спрямування корупції та джерел її походження. Слід також розмежовувати рівень сприйняття населенням корупції та її фактичний вияв у державі. Дійсно, вони можуть співпадати, але не повинні бути однакоvими повсякчас (дет. про сприйняття корупції див. [3, с. 227–234]).

Як відомо, державно-інституційне оцінювання корупційних правопорушень в Україні здійснюється з урахуванням таких категорій правопорушень: 1) адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, які охоплюють дії, передбачені статтями 172⁴–172⁹ Кодексу України про адміністративні правопорушення; 2) кримінальні правопорушення, що включають як безпосередньо корупційні злочини, так і злочини, пов'язані з корупцією, визначені статтями Кримінального кодексу України, позначеними в примітці до статті 45 цього ж Кодексу [10; 11].

У 2024 р. загальна кількість зареєстрованих корупційних правопорушень в Україні досягла понад 29257 випадків, що на 3986 більше, порівняно з попереднім роком. Така динаміка свідчить про значне зростання масштабів корупційної злочинності. На основі проведених розслідувань упродовж року було ухвалено рішення про передачу до суду матеріалів стосовно 6749 правопорушень, з яких 6739 супроводжувалися обвинувальними актами, включно з 883 випадками, де мала місце угода про визнання винуватості. Крім того, до суду скерували 25 справ, ініційованих на підставі повідомлень викривачів. Обвинувальні акти були складені щодо 4682 осіб [там само].

У 2024 р. уповноваженими посадовими особами органів Національної поліції України та Національного агентства з питань запобігання корупції було складено протоколи про вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупційною діяльністю, стосовно 4599 осіб. Для порівняння, у 2023 р. цей показник був у 3,3 рази меншим і становив близько 1386 випадків правопорушень. Найпоширенішим видом адміністративного правопорушення стала невідповідність вимогам фінансового контролю (стаття 172⁶ Кодексу України про адміністративні правопорушення), за якою було складено протоколи щодо 3742 осіб, що на 81,4% перевищує аналогічний показник попереднього року. Натомість у 2023 р. найбільше протоколів було зафіксовано за статтею 172⁷, яка становила 1270 випадків [там само].

Серед кримінальних правопорушень, передбачених статтею 45 Кримінального кодексу України, безумовно корупційного характеру набувають такі

статті, як 210, 354, 364, 364¹, 365², а також 368–369². Особливу увагу серед них варто приділити статтям 364 і 368–369 (рис. 1, 2, 3), оскільки вони є важливими як з кримінологічної, так і з управлінської практики. Ці статті охоплюють найбільш поширені й соціально резонансні прояви корупційної злочинності, зокрема незаконне отримання вигоди, її пропозицію або передачу, а також зловживання владними повноваженнями чи службовим становищем. Значущість цих норм зумовлена не лише їхньою кількісною перевагою серед інших корупційних правопорушень, але й характерними для них високими ризиками, які суттєво підривають ефективність державного управління, дотримання принципів законності та довіру громадян до держави в цілому.

У період з 2013 по 2024 роки динаміка кількості справ, переданих до суду за статтею 364 «Зловживання владою або службовим становищем», відображена на рис. 1. Максимальний показник зафіксовано у 2019 році. Починаючи з 2020 р. до 2022 р., спостерігалось істотне зниження кількості кримінальних проваджень. Це скорочення зумовлено зміною пріоритетів правоохоронних органів, які стали більше зосереджуватися на інших категоріях злочинів. Особливу роль у цьому процесі відіграло повномасштабне російське вторгнення в Україну, що розпочалося після 24.02.2022 року. Оцінюючи ефективність антикорупційних органів, важливим показником виступає кількість матеріалів, переданих до суду. Розпочинаючи з 2018 р., спостерігається поступове зниження таких справ, і у 2022 році їх кількість склала лише 160. Однак у 2023 р. відбулося різке зростання – до 634 справ. Це пояснюється активізацією діяльності органів, включаючи НАБУ та ДБР, посиленням міжнародним тиском і вимогами, пов'язаними з процесом європейської інтеграції України [10].

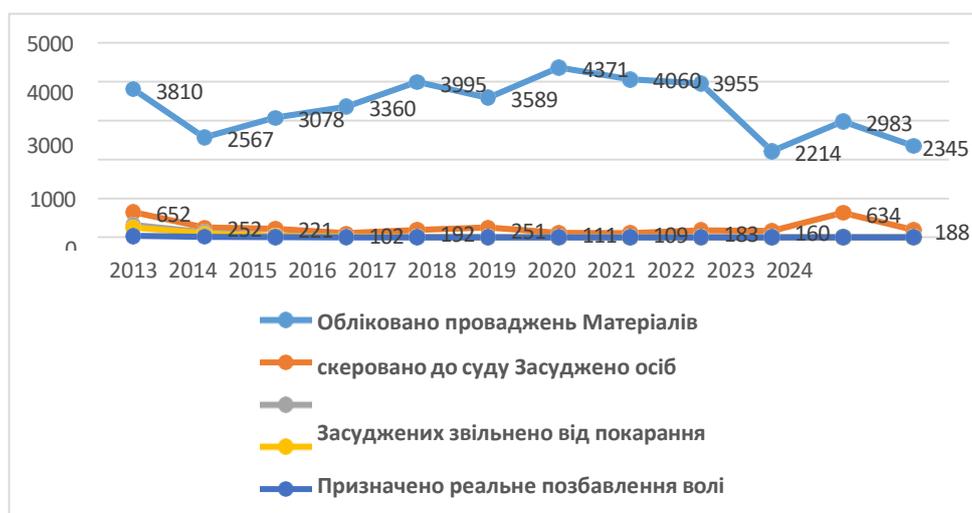

Рис. 1. Кількість кримінальних правопорушень за ст. 364 «Зловживання владою або службовим становищем», переданих до суду в період 2013–2024 рр.
Джерело: складено на основі даних з джерела [4]

На рис. 2 представлено дані щодо кількості кримінальних проваджень, переданих до суду за статтею 368 Кримінального кодексу України, яка регламентує прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою, свідчать про сталу тенденцію до зменшення рівня активності у сфері кримінального переслідування. Починаючи з 2014 р., спостерігається поступове скорочення цього показника: кількість справ знизилася на 19,2% (до 859) у порівнянні з 2013 р. У 2015 році зафіксовано 730 таких справ, що становить зниження на 15%, тоді як у 2016 році цей показник скоротився до 594 справ (зменшення на 18,6%). У наступні роки тенденція зберігалася: у 2017 році передано до суду 481 справу (-19%), а в 2018 році – 429 справ (-10,8%). Найнижчий рівень було зареєстровано у 2022 році, коли до суду було передано лише 121 справу, що є дев'ятикратним скороченням у порівнянні з 2013 роком [10].

З рис. 3 видно, що протягом звітного періоду найбільша кількість зафіксованих проваджень за статтею 369 «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі» припадає на 2024 р., коли було зареєстровано 2136 випадків. Це свідчить про посилення зусиль у виявленні та фіксації корупційних правопорушень. Зросла й кількість справ, переданих до суду, яка у 2024 році перевищила позначку у 1513 проваджень. Крім того, число засуджених осіб збільшилося у 16 разів порівняно з 2013 р. У 2013 р. кількість реальних покарань за статтею 369 Кримінального кодексу України становила лише 46 випадків. Починаючи з 2014 р., спостерігається різке зростання цього показника, і до кінця досліджуваного періоду кількість покараних осіб перевищила 1285. Така динаміка свідчить про поступове збільшення числа притягнутих до відповідальності, що може бути зумовлено активізацією антикорупційної діяльності, розширенням повноважень антикорупційних органів, а також посиленням суспільного попиту на боротьбу з корупцією. Особливо варто відзначити, що у 2020, 2023 та 2024 роках застосовувалися покарання у вигляді довічного ув'язнення [11].

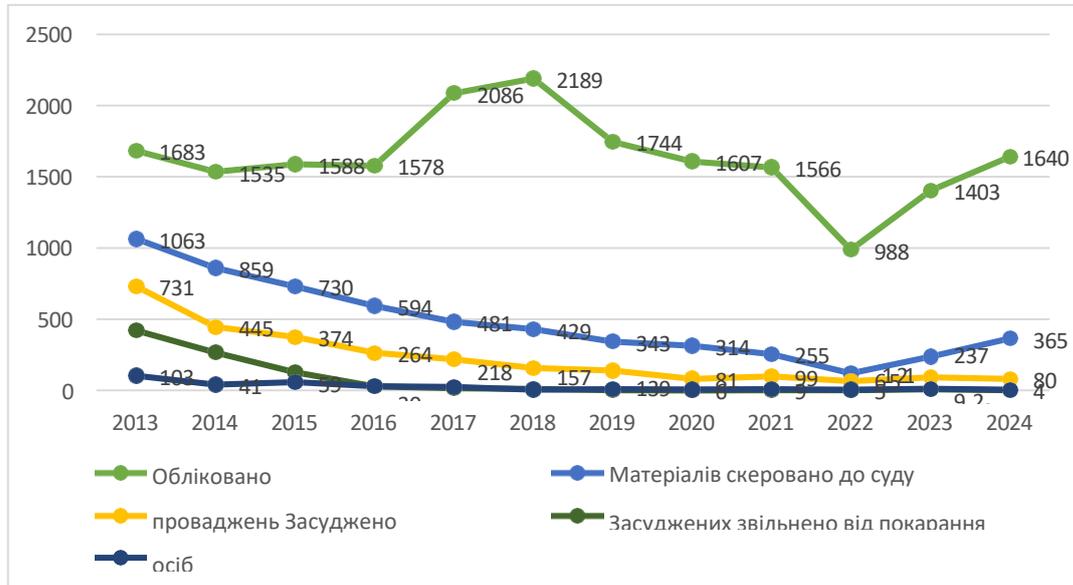

Рис. 2. Динаміка кількості кримінальних правопорушень за статтею 368 Кримінального кодексу України (прийняття пропозиції, обіцянки або отримання неправомірної вигоди посадовою особою), переданих до суду в період 2013–2024 рр.

Джерело: складено на основі даних з джерела [4]

Найпоширенішими санкціями у боротьбі з правопорушеннями є штрафи та позбавлення волі, які застосовуються залежно від ступеня тяжкості правопорушення, обсягу незаконної вигоди, а також характеру та масштабу завданої шкоди. Особливу увагу приділяють заходам таким, як заборона займати певні посади чи здійснювати конкретну професійну діяльність, адже ці санкції покликані запобігати повторним проявам корупції та очистити суспільну сферу від осіб із недоброчесною поведінкою [там само]. Водночас аналіз правозастосовної практики за статистикою 2013–2024 рр. дозволив виявити низку суттєвих проблем, які впливають на ефективність кримінально-правової політики у боротьбі з корупцією. Незважаючи на значний обсяг зареєстрованих кримінальних проваджень, кількість реально призначених покарань, особливо у вигляді позбавлення волі або застосування додаткових обмежувальних заходів, залишається надзвичайно низькою.

Таку ситуацію щодо виявів корупції в Україні можна пояснити тим, що в ній панує загрожена культура, цінності виживання та функціонує суспільство, яке толерує це негативне соціальне явище, прояви якого є значно поширеними. На це впливає низка факторів: менталітет, особливості історичного розвитку та ін. У той же час, економічно розвинені країни світу також не позбавлені цього явища, проте прояви його різняться, але загалом є менш поширеними (рис. 4) [3, с. 228]. Це залежить від того, до чого тяжіє суспільство окремо взятої держави:

до «конформізму», «зараження» чи «непотизму»; до схвалення чи поваги та ін. За першої ситуації (конформізму) громадянин з узвичаєною корупційною поведінкою потрапляє в умови, де вона неприйнятна, тому він поступово відмовляється від неї, активно протистоять їй, незважаючи на всі наявні можливості до її використання, таким чином проявляючи конформність. «Зараження» громадян корупційною поведінкою відбувається в самому соціумі та/або в найближчому оточенні, які, як колонізатори, чинять на окремих особистостях тиск, спонукаючи до протиправних дій [там само, с. 230].

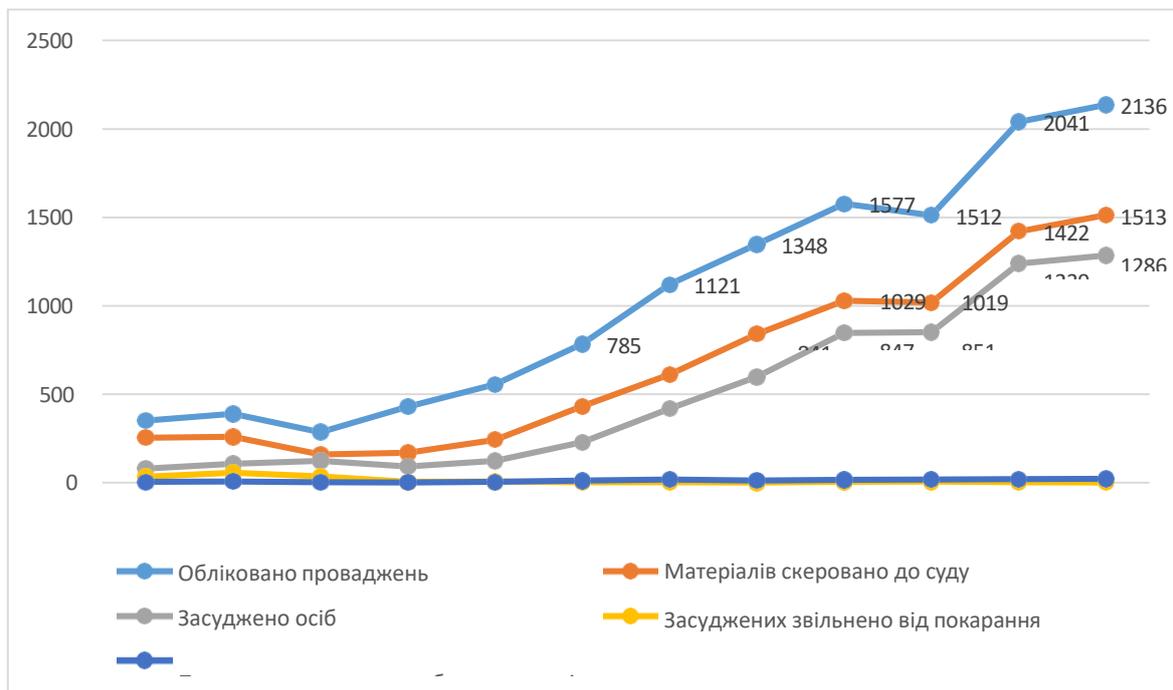

Рис. 3. Динаміка кількості кримінальних правопорушень за статтею 369 Кримінального кодексу України «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі» у період 2013–2024 рр.
Джерело: підготовлено на основі даних із джерела [4]

Крім того, група науковців виокремлює в кожному суспільстві такі типи громадян (незалежно від національної культури та менталітету), як опортуністи (opportunists), орієнтовані на взаємність (strong reciprocators), довірливі (trusters) й егоїсти (exploitative egoists) [7]. Різним при цьому є їхнє відсоткове співвідношення в окремо взятій державі та її суспільстві, що залежить від підвалин, цінностей і норм національної культури. Власне, учені запропонували розглядати схильність до корупційної поведінки із урахуванням таких цінностей: традиційні; секулярно-раціональні; виживання; самопрояву [6].

До першої групи країн (із традиційними цінностями) віднесено Алжир, Азербайджан, Гаїті, Грузію, Єгипет, Йорданію, Індію, Кенію, Перу, Туніс та ін.

Їхні суспільства слабо толерантні до інакшості, поляризовані та недовірливі, а також виявляють високий рівень толерування до корупції, у т.ч. через істотний вплив релігії, націоналістичний світогляд, належності до суспільної групи та ін.

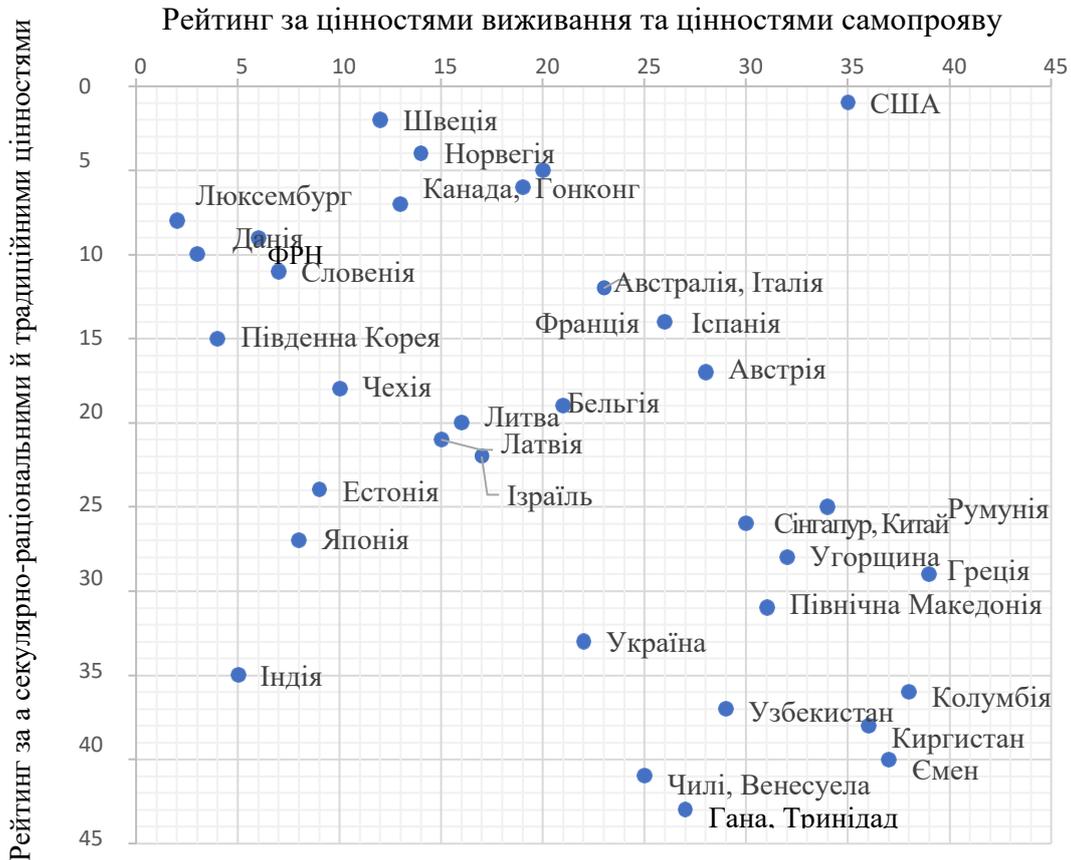

Рис. 4. Ціннісна мапа національних культур (Інглегарт – Вельцель) у контексті суспільної толерантності до корупції
Джерело: складено на підставі [6; 8; 13]

Щодо другої групи країн (із секулярно-раціональними цінностями), то в її складі визначено Гонконг, Данію, Естонію, Канаду, Литву, Латвію, Німеччину, Норвегію, Південну Корею, Словенію, Чехію, Швецію, Японію та ін. У цих країнах світське та релігійне життя чітко розподілені у соціальній і правовій площині. У таких суспільствах піддавати критичному аналізу роботу публічних інститутів і лідерів не тільки припустимо, а й є моральним обов'язком громадян, щоб вчасно виявляти й унеможливити корупційну поведінку [6].

Серед країн із цінностями виживання варто зарахувати Венесуелу, Гану, Ємен, Еквадор, Ізраїль, Казахстан, Киргизстан, Китай, Колумбію, Малі, Малайзію, Молдову, Румунію, Таджикистан, Танзанію, Угорщину, Узбекистан, Україну та ін. Цінність виживання притаманна країнам із насильницькою

історією становлення державності та формування кордонів [13]. Ці країни є поляризованими (з чисельними «бульбашками»), оскільки в них важливі економічна та інші види безпеки, матеріальна та інша власність, виокремлення «своїх/чужих» та ін. У цих суспільствах орієнтація на виживання зумовлює їхню вразливість і сприяє прояву помірної або високої толерантності до корупційної поведінки. На додачу до цього ці суспільства схильні до простих рішень і швидких результатів, ідеалізування публічних персон замість їхньої фахової оцінки, а також не планують власне життя довше ніж на декілька місяців, адже умови можуть стрімко змінитись у будь-який момент. Спокійно сприймати невизначеність можуть ті суспільства, які мають позитивний досвід дієвого інституційного врегулювання ключових життєвих проблем громадян (захист прав, медична допомога, освіта, накопичення та збереження заощаджень, працевлаштування, рівень життя тощо) [3, с. 240–241].

До країн із цінностями самопрояву віднесено Австрію, Австралію, Бельгію, Іспанію, Італію, Люксембург, Нову Зеландію, Північну Ірландію, США, Уругвай, Францію, та ін. Їм притаманна практика зростання запиту на громадську участь в ухваленні рішень в економічному та політичному житті, упровадження принципу верховенство права, свободи слова, а також прозорого функціонування підзвітних інституцій. Крім того, у цих країнах є меншою залежність від відносин із «правильними» людьми для досягнення важливих результатів. Здебільшого це держави з індивідуалістичними патернами, з деякими винятками [6; 8].

Для того, щоб змінити корупційну поведінку та розв'язати наявну соціальну проблему комплаєнсу корупції (запобігання ризикам її розвитку), суспільство має інакше ставитись до неї. Допоки суспільний договір виправдовує її, доти корупцію неможливо буде усунути. Суспільний договір представляє собою сукупність наказових суспільних норм – як належно діяти [3, с. 231]. Не «драконові» заборони та покарання викориняють корупцію, а її суспільна легітимація (визнання) як правопорушення та негативного небажаного соціального явища, що слід унеможливити [1]. Корупція має стати соромітною справою на рівні всіх соціальних і політичних інститутів, у яких має поширюватись політес. Зрозуміло, що Україні не слід бездумно копіювати досвід інших країн світу, які досягли успіху в протидії корупції, тому що *everything is personal*. Проте варто зважати й аналізувати позитивні закордонні практики *troubleshooting*. При цьому набувають актуальності такі питання: українське суспільство має «щільні» норми та низький рівень довіри до діяльності органів влади. Відтак, завданням нашої держави є вчасно визначати початково флюїдні та нестійкі закордонні антикорупційні практики, здійснювати їхній кеселінг (визначення суперечливих ідей) й ураховувати тиск соціалізації на вітчизняних теренах. У цьому контексті постає важливе питання: чи здатна держава функціонувати в

умовах певного рівня корупції, і якщо так – де проходить межа між «інституційною терпимістю» та «інституційним колапсом».

Категорія «безміру корупції» не є усталеною в класичному науковому дискурсі, проте вона може використовуватися для опису ситуацій, коли корупція: 1) пронизує всі рівні влади; 2) стає нормою взаємодії між державою і суспільством. У цьому контексті безмір корупції означає втрату будь-яких стримувальних меж: правових, моральних, інституційних або соціальних. Корупційна поведінка перестає сприйматися як ризикована, засуджувана чи небезпечна і трансформується в очікувану модель дій. Теоретично безмір корупції можна інтерпретувати як стан інституційної ентропії, коли формальні правила втрачають регулятивну силу. Особливо небезпечним є те, що за умов безміру корупції антикорупційні інститути самі можуть бути втягнуті у відтворення корупційних практик, перетворюючись на інструмент селективного тиску або політичної боротьби. У такому разі боротьба з корупцією втрачає легітимність і стає частиною проблеми. Водночас протилежною категорією виступає «межа корупції», яка може бути визначена як той поріг, за яким корупція починає: 1) підривати базові функції держави; 2) руйнувати довіру до влади; 3) знецінювати право як інструмент регулювання; 4) створювати загрози національній безпеці. Саме пошук, концептуалізація та інституціоналізація цієї межі є ключовим завданням сучасного публічного управління в Україні.

Висновки. На підставі проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

1. Обґрунтовано, що тезу про те, що корупція у XXI ст. виходить за межі суто кримінально-правового феномену та постає як складне багатовимірне явище публічного управління, глибоко вкорінене у ціннісній, інституційній й соціокультурній структурі суспільства. В українських реаліях корупція набуває рис інституційної звички та «фонового шуму» управління.

2. Аналіз емпіричних даних щодо корупційних правопорушень в Україні у 2013–2024 рр. засвідчив наявність суперечливої динаміки: зростає кількість виявлених і зареєстрованих корупційних діянь, а також зберігається низький рівень реальних покарань й обмежена результативність кримінально-правового впливу. Це вказує на структурні дисфункції антикорупційної політики.

3. Використання ціннісного підходу (запропонованого Інглегартом і Вельцелем) дало змогу виявити, що рівень суспільної толерантності до корупції істотно корелює з домінуванням у суспільстві цінностей виживання або самопрояву, а також традиційних чи секулярно-раціональних орієнтацій. Україна, перебуваючи в зоні цінностей виживання, демонструє підвищену вразливість до корупційних практик. Водночас це є індикатором необхідності довготривалої ціннісно-інституційної трансформації. З огляду на це визнано доцільність переходу до інституціоналізації «межі корупції», досягти чого можливо через превенцію, підзвітність, суспільний діалог в Україні.

Література:

1. Дубровський В., Лаф Дж. Україна має зосередитися на запобіганні корупції, а не покаранні // Вокс Україна. 2019. URL: <https://voxukraine.org/ukrayina-maye-zosereditsiya-na-zapobiganni-koruptsiyi-a-ne-pokaranni-velikij-antikoruptsijnij-analiz>.
2. Правосуд О.Є. Foreign experience of forming the level of trust of the population in the system of public administration in the sphere of ensuring national security // Вісник Національного університету цивільного захисту України. 2019. Вип. 1 (10). С. 430–434.
3. Стародубська М. Як зрозуміти українців. Харків: Віват. 2025. 400 с.
4. CrimeDataLab. URL: <https://crimedatalab.org/>.
5. Gal Y., Rosefeld A., Kraus S. et al. A New Paradigm for the Study of Corruption in Diferent Cultures. 2014. URL: <https://u.cs.biu.ac.il/~sarit/data/articles/corruption.pdf>.
6. EVS Data Downloads and Bibliography Report 2016–2023. European Values Study. URL: <https://europeanvaluesstudy.eu/methodology-data-documentation/data-and-documentation/>.
7. Hernandez I., Cohen D., Gruschow K. et al. The importance of being unearnest: opportunists and the making of culture // Journal of Personality and Social Psychology. 2022. Vol. 123. Pp. 249–271.
8. Hooker J.N. Corruption from a Cross-Cultural Perspective // Carnegie Mellon University. Journal contribution. 2019. URL: <https://johnhooker.tepper.cmu.edu/corruption08s.pdf>.
9. Klitgaard R. On Culture and Corruption. Blavatnik School of Government. 2017. URL: <https://www.bsg.ox.ac.uk/sites/default/files/2018-05/BSG-WP-2017-020.pdf>.
10. Lukashuk O. The evolution of corruption theories as a prerequisite for the formation and implementation of state criminal law policy // Public Policy and Accounting. 2024. № 2. pp. 43–52.
11. Nikolaienko A., Nikolaienko O., Avanesov H., Koshmal S., Lukashuk O. Corruption as a threat to national security: analysis of anti-corruption mechanisms and their effectiveness // Economic affairs. 2024. Vol. 69, pp. 23–31.
12. North D.C., Wallis J.J., Weingast B.R. Violence and Social Orders. A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History. London: Cambridge University Press. 2009. 328 p.
13. Schram A., Zheng J.D., Zhuravleva T. Corruption: A cross-country comparison of contagion and conformism // Journal of Economic Behavior & Organization, 2021. URL: <https://ideas.repec.org/a/eee/jeborg/v193y2022icp497-518.html>.

References:

1. Dubrovsky, V., Lough, J. (2019). Ukrayina maye zoseredytysya na zapobihanni koruptsiyi, a ne pokaranni [Ukraine should focus on preventing corruption, not punishing it]. Vox Ukraine. Retrieved from <https://voxukraine.org/ukrayina-maye-zosereditsiya-na-zapobiganni-koruptsiyi-a-ne-pokaranni-velikij-antikoruptsijnij-analiz> [in Ukrainian].
2. Pravosud, O.Ye. (2019). Foreign experience of forming the level of trust of the population in the system of public administration in the sphere of ensuring national security. *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrayiny*, 1 (10), 430–434 [in English].
3. Starodubska, M. (2025). *Yak zrozumity ukrayintsiv [How to understand Ukrainians]*. Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].
4. CrimeDataLab. Retrieved from <https://crimedatalab.org/> [in Ukrainian].
5. Gal, Y., Rosefeld, A. & Kraus, S. (2014). A New Paradigm for the Study of Corruption in Diferent Cultures. Retrieved from <https://u.cs.biu.ac.il/~sarit/data/articles/corruption.pdf> [in English].
6. EVS Data Downloads and Bibliography Report 2016–2023. *European Values Study*. Retrieved <https://europeanvaluesstudy.eu/methodology-data-documentation/data-and-documentation>

7. Hernandez, I., Cohen, D. & Gruschow K. (2022). The importance of being unearnest: opportunists and the making of culture. *Journal of Personality and Social Psychology*, 123, 249–271 [in English].
8. Hooker, J.N. (2019). Corruption from a Cross-Cultural Perspective. *Carnegie Mellon University. Journal contribution*. Retrieved from <https://johnhooker.tepper.cmu.edu/corruption08s.pdf> [in English].
9. Klitgaard, R. (2017). On Culture and Corruption. Blavatnik School of Government. Retrieved from <https://www.bsg.ox.ac.uk/sites/default/files/2018-05/BSG-WP-2017-020.pdf> [in English].
10. Lukashuk, O. (2024). The evolution of corruption theories as a prerequisite for the formation and implementation of state criminal law policy. *Public Policy and Accounting*, 2, 43–52 [in English].
11. Nikolaienko, A., Nikolaienko, O., Avanesov, H., Koshmal, S. & Lukashuk, O. (2024). Corruption as a threat to national security: analysis of anti-corruption mechanisms and their effectiveness. *Economic affairs*, 69, 23–31 [in English].
12. North, D.C., Wallis, J.J. & Weingast, B.R. Violence and Social Orders. (2009). *A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History*. London: Cambridge University Press [in English].
13. Schram, A., Zheng, J.D. & Zhuravleva, T. (2021). Corruption: A cross-country comparison of contagion and conformism. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 20 Retrieved from <https://ideas.repec.org/a/eee/jeborg/v193y2022icp497-518.html> [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 05.02.2026